

Ign

For 1948 ble 1. april holdt ekstraordinær
generalforsamling på Bygdet
Rådskapel i det samme rom 1948.
Det ble foretatt følgende valg på
de 2 styre medlemmer i stedet for de st.
Barnes og Erling Hønevold.
Valgt ble G. Nordli med 4 st. og
st. Sand. med 4 st. Varamen Magnus
Sjundby og Skullerich i stedet.
Styret ble konferert med Bygde Hoff
på Tøien i Spydberg som innkjøp av
mose beliggende inntafor Brøtt og

Ekstraordinær generalforsamling i Dalefjerdings Torvstrølag ble holdt 1. april i
1948. Som vi ser av protokollutdraget er det inngått forhandlinger om innkjøp av
mose i Spydberg. Dette ble ikke noe av, da Torvstrølaget gikk inn i en 35 år lang
stillestand.....

Innhold dette nummer:

Torvstrø og torvstrølag

Presseklipp fra krigen

Sommerens virksomhet på Bygdetunet

VERV ET MEDLEM TIL HISTORIELAGET!

Enebakk Historielag har rundt 200 medlemmer. "Krav" om innbetaling av medlemskontingenten er sendt ut for en tid tilbake, og kassereren Eva Kristoffersen forteller at de aller fleste betaler på nytt – og betaler raskt. Men historielaget har mange oppgaver. Vi vil gjerne ha flere medlemmer. Derfor oppfordrer vi alle:

Verv et nytt medlem!

Ta kontakt med formann eller kasserer; de ordner det praktiske!

Styret i Enebakk Historielag:

Andreas Böhler, formann	Tlf: 64 92 60 95
Bjørn Marthinsen, nestformann	" 64 92 60 47

Styremedlemmer:

Svenn Erik Johansen	" 64 92 60 08
Johan Ellingsen	" 64 92 80 52
Ivar Bakke	" 64 92 42 92
Eva Kristoffersen, kasserer	" 64 92 61 03
Håkon Tysdal, redaktør av IGN	" 63 83 22 73

Arr.komite: Oddvar Skaug, Berit Strand, Rolf Solberg, pluss Svenn Erik Johansen fra styret.

Torv og torvstrølag

Dette nummeret skal vi vie til et område som var viktig for landbruket og husdyrbrukerne i Enebakk. Torvstrø og "torvstrølag" er ukjent historie for de fleste. Ikke desto mindre spilte torvstrø en sentral rolle i husdyrholdet, også i Enebakk.

Dalefjerdingen Torvstrølag eksisterte faktisk helt fram til 1983. Men det var på papiret. Aktivt var det bare fram til noen år etter krigen, nærmere bestemt til 1948. Så var laget passivt i mange år.

Helt til Torstein Aarsrud på Gjevik tok affære: Den 28. mars i 1983 setter han seg foran skrivemaskinen og forfatter følgende brev:

*"Til medlemmene i Dalefjerdingen Torvstrølag
På siste årsmøte i Torvstrølaget den 1. april 1948 ble følgende valgt til styret: Georg Nordli og Martinius Sand. Undertegnede Torstein Aarsrud ble valgt til kasserer i 1946. Da jeg er den eneste som er igjen i styret, tillater jeg meg å innkalle til årsmøte i Torvstrølaget mandag den 2. mai kl. 18.30 på Granly".*

Laget hadde penger på bok. Kroner 754.63 hadde stått i fred i Enebakk Sparebank og blitt til hele kr 2 082.66. Forslaget Torstein Aarsrud ville fremme for årsmøtet var at laget skulle oppløses og pengene gis som gave til vedlikehold av Granly Bedehus. For som han skriver i innkallingen: "Det er 26 medlemmer i laget, så viss pengene skulle fordeles på medlemmene ville det ikke bli mer enn ca. kr 80.- pr medlem".

Og en avgjørelse ville han ha. Avvikende forslag måtte være fremmet før mandag 18. april, og "hvis det ikke møter tilstrekkelig mange på årsmøtet, blir det ekstraordinært årsmøte samme dag (altså 2.mai) kl. 19.30. Saken blir da fremmet og avgjørelse blir tatt ved vanlig flertallsvalg".

Avgjørelse ble det. Sju av medlemmene møtte fram, mens fire som var forhindret fra å møte hadde gitt sin skriftlige tilslutning til for-

slaget (brevene fra bl.a. Gudrun Nordli, Borghild Jacobsen og Yngvar Syversen er vedlagt protokollen). På grunn av lite fram møte, satte man det varslede ekstraordinære årsmøte, og alle de fram møtte stemte for forslagene.

Protokollen er ført i pennen av Hans Anton Aaser, og undertegnet av *Martin Martinsen, Andreas Sundby, Alf Raanes, Knut Hvidsten, Harald Sand, Torstein Aarsrud, og Hans Anton Aaser.*

Ensbakk 7/5-83

Dalefjerdingsgen Torvstrølag.

*Da møtet i årsmøte er forberedt
i å komme til årsmøte 7/5-83, gir jeg
til kjennelse for å komme med min søknad
om lagets oppløsning og midlene som
gis til Granly Bedehus som gave.*

Med hilsen

*Yngvar Syversen
Brevig
1912 Ensbakk*

Yngvar Syversens fullmakt til årsmøtet

Den 2. mai i 1983 var altså Dalefjerdingsgen Torvstrølag en saga blott – og Granly Bedehus et par tusen kroner "rikere". Et forutseende årsmøtet fremmet også et annet forslag, nemlig at "kulturstyret

skulle forespørres om de ville overta gamle regnskapsbøker og protokoller". Kulturstyret sa ja, og ga Historielaget tilgang på protokollene. Dermed kunne denne historien skrives.

Men la oss begynne med begynnelsen.

Torvmyrene

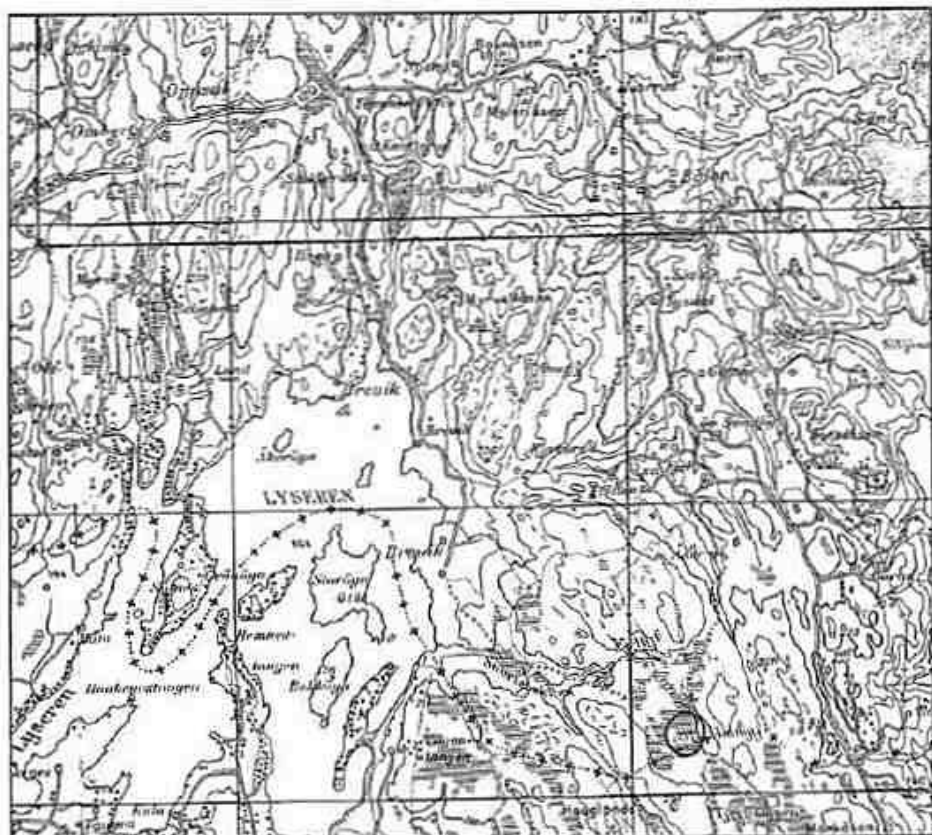
Det var flere torvmyrer rundt i distriktet. Torv er planter som er mer eller mindre fullstendig formoldet gjennom mange hundre år uten lufttilførsel. Det vil si at torven vanligvis er blitt til under vann. Torvmyrene kunne være forskjellige alt etter hvor langt formoldingsprosessen var kommet, eller etter hva slags planter de var laget av. Er formoldingsprosessen kommet langt, er torva mørk og tett.

Torvmyrene var gull verdt. Flere steder, for eksempel i Aurskog, drev en uttak i stor stil. Bruksområdet var enten brensel, strø, eller jordforbedringsmiddel. Utedoene i Kristiania var storforbrukere av torv, og en del gikk sikkert også til brensel. Det var den mørke og tette torva som i tørket form var best til å brenne. Torv der hovedbestanddelen var hvitmose var best til strø, og også til jordforbedring.

Torvstrølagene var tidlige samvirker

I Enebakk var det ved nok til brensel, så det var først og fremst strø husdyrbrukerne i Dalefjordingen trengte torv til. Flere myrer kunne være aktuelle, men det ser ut som det har vært størst aktivitet på Brevik - "måsan", som torvmyrene ofte ble kalt.

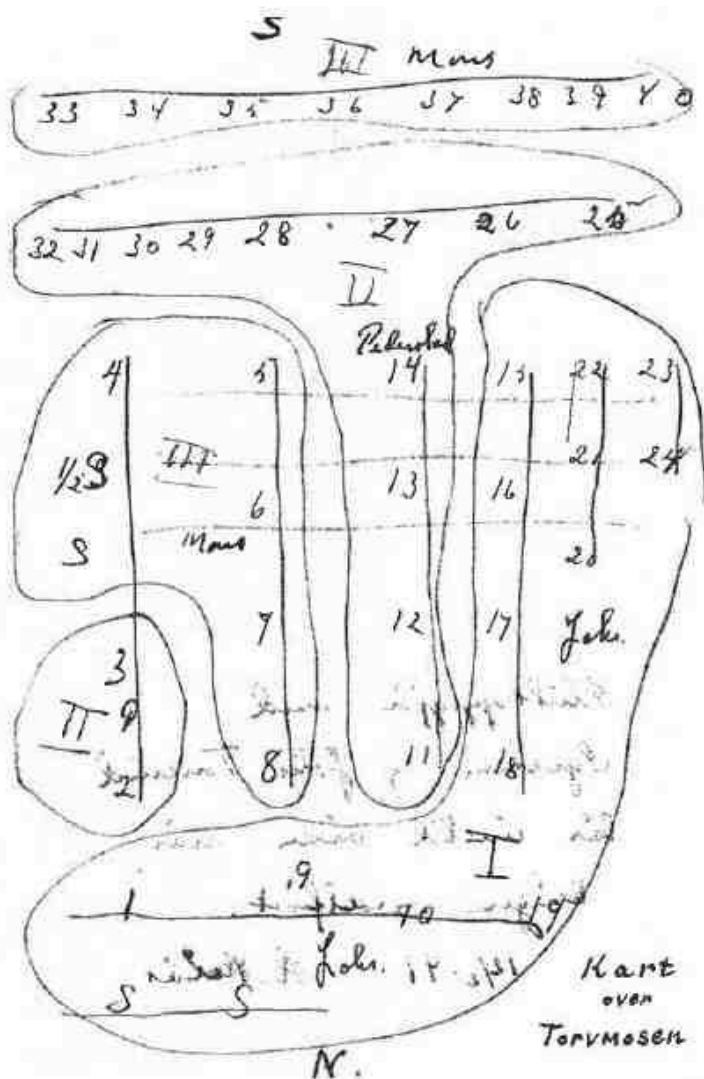
Bøndene gikk sammen om å organisere uttaket. Det er sagt at nettopp utvinning av torv var en av de tidligste samvirkeforetakene i landbruket. Vi vet at det første samvirkemeieriet ble startet i Rausjødalen i Østerdalen midt på 1850-tallet. På 1890-tallet fortelles det at bønder over hele Akershus gikk sammen for å utvinne torv som strø i fjøs og stall. Amsagronom A. Kjølstad gjorde et nybrottsarbeid med å kartlegge brukbare torvmyrer i fylket (amtet). Han oppmuntret sterkt til å ta torvmyrene i bruk, og i 1906 skal det ha vært 52 torvstrøanlegg i gang i Akershus. De fleste var "samlag", i likhet med det i Dalefjordingen, som bare skulle produsere det andelshaverne trengte til eget bruk. Noen få var store og produserte for salg. Det er oppgitt i

Her mot Spydebergdelet ligger Brevikmåsan

beretninger at den totale produksjonen i fylket det året (1906) var på 75 000 kubikkmeter torvstrø. Dalefjerdings torvstrølag produserte kanskje 1 000 kubikkmeter i året på det meste (40 hytter à 25 kubikkmeter).

Før nevnte Kjølstad skriver i sin beretning til Landhusholdnings-selskapet følgende: "Torvstrø benyttes paa mange Gaarde her i Amtet, og de Gaardbrukere som engang har begynt at bruge det, har meget vanskligt for at slutte dermed, selv om prisen paa Torvstrø ved Fabrikkerne endnu er for høi. Imidlertid har jeg undersøkt nogle Torvmyrer og fundet et udmerket raamaterial for Torvstrøtilvirkning, som neste Sommer skal settes i Drift af Gaardbrugerne selv for eget Behov."

Kart over mosen, med 40 hytter inntegnet og nummerert. Hyttene er også fordelt mellom "stikkerne" Mons Torgersen, Johs. Tonerud og Harald Pederstad

Og torven ville også være god for gjødsel og jordforbedring. Kjølstad mente at " hvis brugen av Torvstrø blev almideligt, vilde der kunne opsamles og tilgodegjøres flydende Gjødsel for Tusinder av Kroner om Aaret, og den store Udgift til Innkøb av den altfor dyre Pudret (kunstgjødsel) spares".

Torvstrølaget i Dalefjerdingen

Torvstrølaget i Dalefjerdingen var av den typen amtsagronomen omtalte som de som "settes i drift af gaardbrugerne selv for eget Behov". Tre protokoller fra laget er overlatt kulturstyret og Historielaget; en "Hovedbok", en "Kassabok", og den tredje er merket "Forhandlingsbok".

Akkurat når laget er stiftet går ikke fram av bøkene. De første innføringene både i Hovedboka og Kassaboka er fra 1925. men laget har vært i virksomhet før det: I en anmerkning til lagets regnskap for 1926 skriver *Harald Buer og Bjarne Holm* (revisorer):

"1. Da regnskapet for 1924 ikke er tilstede kan ikke medlemmenes mellomværende regnskap ved åpningen av 1925 års regnskap sees, men er revidert kun etter den vedlagte restanseliste. 2. Av samme grund kan ikke kassabelholdningen ved begynnelse av 1925 års regnskap sees". Regnskapet ble for øvrig funnet i orden.

Som vi ser opererer revisorene med "medlemmer" som begrep. Av Hovedboka går det fram hvem som samarbeider om torvuttaket. Hovedboka er en forseggjort protokoll med et alfabetisk register utspart på siden. De forskjellige deltakerne er ført inn med sirlig løkkeskrift bak sin bokstav i alfabetet. Siste del av Hovedboka er en fort-

N. Sand		1929			Tidspunkt			
		avlagt	betalt			meddel	betalt	
1929	Avg. 2	58.15	52.4	avg 2	Restans 2 Forbrere nr 12 og 33	42.00	42.00	
1929	avg 2	58.15	52.4	avg 2	Restans til forbr.	42.00	42.00	
1929	avg 2	58.15	52.4	avg 2	Restans til forbr. nr 20 og 21	42.00	42.00	
		68.00	68.00			84.00	84.00	
1929	avg 2	58.15	52.4	1929	Restans til forbr. nr 2 og 12	42.00	42.00	
1929	avg 2	58.15	52.4	1929	Restans til forbr. nr 9-26	42.00	42.00	
		70.00	70.00			84.00	84.00	
1929	avg 2	58.15	52.4	1929	Restans til forbr.	42.00	42.00	
1929	avg 2	58.15	52.4	1929	Restans til forbr.	42.00	42.00	
		68.00	68.00			84.00	84.00	
1929	avg 2	58.15	52.4	1929	Restans til forbr.	42.00	42.00	
1929	avg 2	58.15	52.4	1929	Restans til forbr.	42.00	42.00	
		68.00	68.00			84.00	84.00	
		68.00	68.00			36.00	36.00	
		68.00	68.00			36.00	36.00	

Fra Hovedboka: Her er Erik Sand Tysdals mellomværende med Torvstrølaget i 1929.

løpende oppstilling av de forskjelliges mellomværende med laget; hvor mye som er innbetalt for torv, og hvilke "hus" på torvmyra vedkommende "eier" de forskjellige år.

En samlet alfabetisk oversikt over medlemmene er satt inn på første side i boka (renskrevet med maskin, og antakelig satt inn noen av de siste årene laget var i drift. Av regninger og annet skriftlig materiell som ligger sammen med bøkene, ser det ut til at det er siste kasserer, Thorstein Aarsrud, som er den første som har tatt i bruk skrivemaskin). Medlemslisten ser slik ut – alfabetisk etter etternavn:

Arnesen Saltvedt, Borud Johan og Petter, Brevig Hilmar og Jacob, Breyer Kjersrud, Buer Marthe og Petrus, Hansen Årsrud, Hansen Tarn, Heiås, Holm Bjarne, Hvidsten Jacob, Jacobsen Brevig, Nordli, Skullerud Hvidtsten, Slette Heier, Sundby Jon, Sundby Magnus, Sand Martinius, Syversen Brevig, Tonerud Erling, Tysdal Hans og Tysdal Øyvind.

Arbeidet på torvmyra

Torva ble skåret, stukket ut i passe store blokker, "ikke tykkere enn 10 – 12 cm" i følge en styreprotokoll, og stablet til tørking.

4 meter høst 1 meter dykt ved væ
rende og ikke fylere hvor en 10 a 12
senterimeter, altså stables minst 9
torver i dyktiden i bringer man
passeligvis og utførs. så snart som
torven er klar og passiv at det
bliver like meget i vert hns
stabilisering og utlegging skal være
utført innen 14 oktober
budsjettingen er lages etter som arbeidet
skredet fram
jua grunn av utlegging og et laget er
i gjel fra 1926 man fusjon for fast
hns blive år 32.00

Joh. Torrud. Harald Pedersstad.

Petter Borud. Hans A. Torrud
Martinius Sand.

Fra styreprotokollen "...ikke tykere torv en 10 a 12 sentimeter..."

Stablingen skjedde under tak. Det ble bygget enkle hus av bakhon og skrapbord. Arbeidet skjedde på sommeren, og det ser ut til at det i stor grad ble satt ut til andre. Medlemmene hadde det nok for travelt med onnearbeid til å foreta torvstikkinga sjøl. Men å kjøre torva til gards gjorde de, som oftest på vinterføre.

Faksimilen viser at utsettingen av arbeidet skjedde på ordnet måte, med innhenting av anbud. Her er det *Karl Busterud* fra Trøgstad (som seinere ble bonde på Søy-Borud i Dalefjordingen) som i 18. februar i 1939 la inn anbud:

"På stikning og utlegning kr 0.42 pr kubm, rauking, innsamling og stabling kr 0.38 pr kubm. bygning av nye hytter kr 7 pr hytte, og reparasjon av gamle hytter kr 5 pr dag."

Han fikk jobben på dette grunnlaget, og oppgjør er mottatt fra Torvstrølaget.

Anbud

På rauking og innsamling
og stabling kr 0,38 pr kubm.

På stikning og utlegning
kr 0,42 pr kubm.

Bygning av nye hytter
kr 7 pr hytte, reparasjon
av gamle hytter kr 5 pr dag.

Trøgstad den 18/2-1939

Karl Busterud.

11. april - 1939 holdt et møte for
å sette bort sommerarbeidet på for-
skovmosen. Det var kommet inn 3 anbud
på arbeidet, hvorav Karl Buserud's
anbud ble godfattet. Prisene var for
steking og utlegning kr. 0,42 pr. m³.
Røtting og ombeiring og stalling kr. 0,38 pr. m³.
Tilsammen kr. 0,180 pr. m³. Bygging av
nye hytter kr. 7,00, reparasjon av gamle
hytter kr. 5,00 pr. dag.

Anton Hansen. Mik. Blau. Kjærul
A. Norder Karl Buserud

2 d. mottatt kr 300,- -behind-
av Dalef. Samstidlag hvorfor kvitteres.

2/4-1939

Karl Buserud

Her er anbudet fra Karl Buserud, styreprotokollen som forteller at han fikk jobben, og kvittering for mottatte penger "Hvorfor kvitteres"

Dato 23. des 1926 utstedt af styrekomite
paa mosen for at gjore af med
Johannes Tonerud for tilfaldt arbejde

Brændsling, indboring og stikning osv	
42 1/2 timer à kr 25	= kr 1062,50
Malingsning 14 timer à 11 kr	= " 154,-
Ripsarbejde efter Johannes	" "
Tonerud forlangende	= " 40,-
	<hr/>
	kr 1278,50

Tjakk for rent- for utlagning	
ca 160 m ³ à 20 ore	kr 32,-
Tjakk for stikning	= " 8,-
	<hr/>
	kr 40,-

kr 1278,50
+ " 40,-
<hr/>
kr 1318,50

Desember 25 galsant
har utlagt resten av torvren side 26
for for han er betalt for 32,00

Som vi ser fra Kassaboka har Johannes (Johs.) Tonerud tjent kr 1278.50 på arbeidet på mosen.

I et samlag med flere medlemmer krevdes selvsagt orden i regnskapet. Når lønn ble mottatt måtte det kvitteres. På faksimilen ser vi at Karl Busterud den 2. juli har mottatt kr 300.-. Formuleringen "Hvorfor kvitteres" var vanlig brukt.

Og penger ble det av arbeidet på myra, hvis en sto på og ikke lå på latsida.

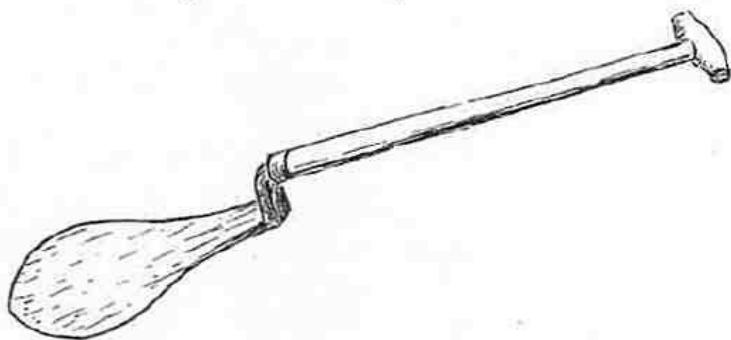
Mer enn kr 1 200.- klarte Johannes Thonerud å arbeide inn på en sommer (i 1926), på bygging av hytter og stikking av torv. Flere var i jobb på myra. Tegningen "Kart over torvmosen" som er tatt inn

foran, viser plasseringen av hyttene, og at Mons Torgersen og Hans Pederstad var i sving i tillegg til Johs Thonerud. Vi ser at hele 40 hytter var bygd, og ble fylt med torvblokker. Vi har snakket med Hans Anton Aaser, som forteller at han husker snakk om at kara "bodde på hotellet" mens de jobbet på myra. "Hotellet" var en heller enkel bordhytte som var satt opp ved myra, for å spare den lange veien til huset i bygda. Det er fortsatt spor å se på Brevikmåsan etter all mosen som ble tatt ut for 70 – 80 år siden.

Han forteller også at Aaser ble brukt som "hvilested" når torva ble kjørt til bygds på vinteren. Brevikmåsan ligger 1 – 2 km innenfor Aaser mot Spydebergdelet. Kanskje ble det kjørt flere vendinger hver dag. Da kunne det smake med en kaffekopp før en la ut på de siste par-tre kilometerne før torva var i hus hjemme på garden.

Torvspade

Denne spaden blev lavet til å skjære ut firkanterde torvskytter i sandede myrer (skittete torv). Torven blev lagt til førk, og senere revet til strø.

Torvspade, tegnet av Ulf Oppegaard (fra boka "Gamle bruksgjenstander")

Økonomi

Torvblokkene ble revet til strø på såkalte torvstrørivere. Dette var et stort apparat med ilegg på toppen, og en valse med pigger, sikkert hånddrevet i starten. Etter hvert fikk de fleste påmontert reimskive for drift med elektrisk motor. Torvstrø ga trivsel i fjøset og bedre gjødsel

i følge amtsagronomen. Vi vil tro at kumøkk blanda med torvstrø gjorde underverker på leirjorda i Dalefjordingen.

For å få en rettferdig fordeling – alle hyttene hadde sikkert ikke like god og tørr torv, ble hyttene fordelt ved loddtrekning. Hyttene fikk nummer, som vi så på kartet, og de forskjellige medlemmene ble trukket ut til å bestemme hyttenummer. En konvolutt i arkivet inneholder medlemsnavnene på løse lapper, beregnet til uttrekning. Faksimilen viser fordelingen i 1940-41: Hans Tysdal har fått hytte 20 og 11, Petrus Buer hytte 18 og 12 osv.

År 1940 26 des. holdes styremøte på
 Nærvid. P. Buer var favorid.
 Loddtrekning ble foretatt.

Hans Tysdal	20 - 11
Petrus Buer	1 18 - 12
Skjellerud	1 30 - 16
Mussen, Sakvold	1 29 - 36
Jon Sundby	1 25 - 38
Petter Børud	4
Knut Jacobsen	1 39 - 22
Olav Gjervik	1
Olav	1 24 - 19
Martinus Sand	1 14 - 17
Mads Hansen	9
Olav Hansen	7
Jacob Skjelderud	1 3 - 23
Torstein Breving	10
Jon Børud	37
E. Tonerud	15
Kristian Gjervik	31
Olav Breving	1 2 - 21 - 28
Kjærud	8

Dalefjerdings torvstrølag var altså et andelslag. Etter som de første protokollene og regnskapsbøkene mangler vet vi ikke om det ble betalt inn andelskapital i starten, men ut fra regnskapene som finnes fra 1926 ser det ikke slik ut. Det er heller ikke tatt ut noe utbytte eller foretatt noen deling av eventuelle overskudd. I god samvirkeånd er medlemmenes "utbytte" et ønsket produkt til en brukbar pris. I Hovedboka er den enkeltes mellomhavende med laget ført inn. Totalregnskapet for laget balanserer med små marginer. Lagets beholdning ved årsoppgjøret varierer fra et par kroner og opp til et par hundre kroner.

Noen eksempler:

Kr 26.83 i 1925

Kr 17. 92 i 1926

I 1927 er en nede i kr 1.67.

Utover på 1930 tallet fortsetter laget å gå omtrent i balanse. Men etter hvert bygges det opp noe kapital, med en saldo på kr 371.61 i 1940, og kr 754.63 i 1943. Dette er siste året med ordentlig ført regnskap. Og det er akkurat den summen som har vokst til vel kr. 2082.66 ved oppløsningen av laget, slik vi så innledningsvis.

ut		småbetalt prosent			
2.63	1943	Klasse beholdning	2.54	-	
1.67	April 17	Th. Synnesen	1.63		
	Juni 2	indst. tombeholdning			754.63
		kan ikke påført			
2.-			754.63		754.63
4.00					
5.63					
V		Regnskap for 1943 finant i rekne			
ant		til des rekne 1943.			
		Emball 22/6-1944	Flåken	Flu a	
vege					
2)					

Fra Kassaboka: Her er summen fra 1943 som vokste på bok i 40 år til laget ble oppløst i 1983

Postverket.
Bl. 232.

Advisningens nr. 111

På hermedende poststed er idag fanbejlt nedenfor angitte postanvisning:

Adressat

Alfred Lundén

Adressested

St. Gabriel

Beløp i fremmed mynt

[Blank]

— i norske mynt kr.

10 00

Porto kr.

0 00

E. Wallin
(Underskift)

Ute Kontabl. den 27 1939

Regning

Hos Deleffierolagens Lærstakery

fra Alfred Lundén

Debet

			Debet
Febr. 1939	30 kfler	Skutteren 5/100	90 oa
" - "	30 -	Skutteren 5/100	60 oa
	gjoring	4 lot a 75c	30 oa
			180 oa

Regning og betalingsanvisning for vrakbord, bakhon og kjøring

ALFRED HOLMEN

Telefon

Hr. Torvald Ragn. v. B. Hansen

Eksped.	Dato	Transp.	
7/6	2 pkt 3. skift		4.50
	11 " 4. skift		2.95
4/6	1. 4. skift		2.95
	1. 3. skift		2.25
			14.65
+ Skat			0.26
			14.91
20/6-40 Betalt			
H. Lundberg			

Gjelder som nota, nå opbevares.

Påskekontrollsystem. Periode 1/5. 1940.

Hu luv laarsen

2. Torvspader kr 18.80

+ skat 0.50

kr 19.30

12/8-40

betalt

H. Wille

Inntekter og kostnader
 Lagets inntekter kom fra det medlemmene betalte for torva. Prisen pr. hus ble fastsatt av styret. For eksempel kostet et hus med 18 m³ torv kr.25.- i 1925. I 1926 var det lagt opp større mengde i hvert hus, og 25 m³ kostet kr. 33.-. Medlemmene kjøpte ett, to, eller tre hus hver. Om antallet var en rettighet som fulgte antall andeler, eller om det rett og slett var etter økonomisk evne og behov, går ikke fram av bøkene.

De største kostnadene var arbeidskostnader knyttet til stikking, utlegging og rauking av torva. Som vi så på tilbudet tilsvarte det kr. 0.80 pr. m³. I tillegg kom utgifter til bygging og reparasjon av hyttene. Her var dagsatsen kr. 5.- (i 1939).

Direkte arbeidskostnader var altså kr. 20 for

Spiker og torvspader er kjøpt og betalt.

en hytte på 25 m³ og kr 14.40 for 16 m³. Medlemmene betalte henholdsvis kr 33.- og kr 25.-. Men en relativt god margin skulle altså også dekke bygging, materialer, spiker og redskap. Materialene var ikke av beste sort, men som regel bakhon eller vrakbord. Som vi ser av regningen fra trelasthandler Alfred Svendsen i Ytre Enebakk, var det kjøpt materialer for kr. 180.- (i 1939). Prisen var kr 3 pr. tylft vrakbord (12 bord), og kr. 2.- for bakhon. Kjøring; 4 lass a kr 7.50 kom i tillegg.

Hos Alfred Holmen på "Mei'ri" i Dalefjerdingen er det kjøpt 3' og 4' spiker for kr 12.64 + avgift. Stikkespader måtte også av til kjøpes inn. De kostet kr. 18.80 + avgift for to spader.

En siste type kostnader var utgifter i forbindelse med møtene: Annonse for det siste årsmøtet i 1948 kostet kr 7.48 i Øvre Smaalenenes Avis. Da var møtelokalene rimeligere: Ådel Simonsen var kombinert sentralborddame på Dalefjerdingen telefonsentral og

Øvre Smaalenene

Dagblad

Askim, 12.3.48.

Ekspedisjonen
Telefon 41

Dalefjerdingen Tørvströlag,
V/Herr Thorstein Aarsrud,
Dalefjerdingen,
Enebakk.

NOTA

Dato	Løpnr.	Annonse	
	1210	Generalforsamling	7,84

Regning:

Til kvotakk Torvstrølag
fra Adal Simonsen

du mide på kjøkkenet Kr. 6-

o. Ribakk 1/4 1948
Adal Simonsen

Møtekostnader; annonse i Øvre og leie av Ganly

vaktmester på Granli. Kr 1. skal hun ha for vask av kjøkkenet (og koking av kaffe?). Årsmøtet i april var på kjøkkenet, det var ikke nødvendig å bruke hele salen.

Årsmøtet 1948 var altså avslutningen på en aktiv periode over flere ti-år i torvstrølaget.

Så endret behov og tilbud seg; flere sagbruk var i gang bygda, og tilgangen på flis og annet strø ble bedre. Og ikke minst; transportmulighetene var bedret. Fram til da var hesten alternativet for de fleste, nå kom lastebiler og traktor med henger i mer vanlig bruk. Det ble lettere å hente flis i store mengder.

Styret lot torvstrølag være torvstrølag, og konsentrerte seg om andre deler av utviklinga i landbruket. Til den offisielle oppløsningen i 1983.

UNDERVISNINGSSOPPLEGG FOR 8.KLASSE

Åse Killerud er Historielagets ansvarlige for et undervisningsopplegg på Bygdetunet og Engerholm, for alle 8.klassene i Enebakk.

Her får elevene omvisning og anledning til å innta matpakka i historiske omgivelser. Vider blir flere temaer behandlet:

- Matskikk, med bl.a. flatbrødbaking og steking på takke
- Klær. Kropp, hygiene, med bl.a. karding, spinning, veving, og klesvask på gamlemåten
- Forskjell på folk – boligen før og nå.
- Det blir også demonstrasjon av ljåslåing og hesjing, og smiing.

Mange bidrar for å få opplegget i havn: Svein Breyer (smiing), Randi R.Solberg, Inger M.Breyer, Wenche Thorvalsen og Tordis Marthinsen(matskikker), Else Vardeberg, Solbjørg Kjølgaard, Judith Westlie(klær-kropp-hygiene), Sigfrid Sæby(klesvask på gamlemåten). I tillegg bidrar Aage Engerholm, Bjørn Marthinsen, Oddvar Skaug,Rolf Solberg, Torgeir Sandem og Andreas Bøhler.

AKTIVITETER PÅ BYGDETUNET

- Også i år er Bygdetunet åpent hver søndag, fra kl 12.00 – 15.00 i tiden 13. juni til 12. september.
Ta med familie og bekjente – bli kjent med Enebakks historie.
- "Bygdedagen" arrangeres lørdag 4.september. Sett av dagen allerede nå! Dette er et samarbeids-arrangement mellom Historielaget, Bygdekvinne-laget, Landbrukslaget, Husflidslaget og Hagelaget. Kanskje vil også andre organisasjoner komme til etter hvert.

Gamle presseklipp

Her kommer en godbit! Dette er klipp, samlet av Sverre Svendsen – eller "Sverre Smed" som mange vil huske han som.

Sverre fulgte med og var godt orientert. En stor kasse med hjemmelagede permer fulle av gamle klipp er overlatt Historielaget. Vi starter med klipp fra samme tiden som Torvstrølaget avsluttet sin aktivitet, nemlig de siste krigsårene.

Det er ikke alltid oppgitt hvilke aviser det er sakset fra, men en del er fra Quslings organ, Fritt Folk. Det er interessant å merke seg at typografene i sine sette-kasser faktisk hadde SS-tegenet i original, slik det framsto som emblemer på uniformene.

Omkring Nasjonal Samlings riksmøte.

I forbindelse med de forestående begivenheter til høsten, riksmøte, som ifr skal avholdes i Oslo, er det vi knytter vasse tanker og opplevelser fra våre første kampår, hvordan marxistene gjorde alt for å ødelegge våre stevner og opphisset folk til terror og vold. Men vi husker også hvordan vi selv var begeistret for vår sak, alle hadde den rette kampglød og offervilje. Den urettferdige behandling vi var utsatt for gjorde oss bare sikrere i troen på vår saks seier.

Det har ofte vært et nesten håpløst strev å få det norske folk til å forstå at vi er en nasjon, et gudsbenådet folk, med

rike evner og kraft til å skape storhet. Det er adskillige bitre ting vi kan tenke tilbake på. De politiske partiers systematiske forsøk på å kvele bevegelsen, deres simple og gemene metoder når det gjaldt å svarte oss. Særlig var marxistene grove. Vår bevegelse var jo deres diametrale motsetning, idet vi i motsetning til dem bygget på det nasjonale fellesskap.

Ved riksmøtet i Hafrsfjord ved Stavanger ble vi overfalt av utdannede Moskva-agenter som organiserte oppgørene, og hadde til oppgave å ødelegge våre sammenkomster. Særlig var det en spesielt utdannet bolsjevikdelinkvent som var sjelen i det hele. Det var dannet steinkastorgjenger, og selv barn var mobilisert. De brukte de verste skjellsord og trusler og ropte: Rød front. Enkelte av bolsjevik-agentene fulgte etter oss nedover hele kysten, og enhver av oss som var med husker godt Arendsslaget, hvor marxistene hadde satt i verk en stortiltt velorganisert ødeleggelseskampanje. Mange steder var de lokale forhold vanskelige. Det ble nemlig sabotert alle vegne. Enkelte steder ble vi sogar nektet strøm til høyttaleren, eller ledningene ble klippet over. NS ble selvfølgelig gitt skylden for oppgørene, mens pøbelen gikk fri.

Guttene i Skikompaniet vil kjempe videre på heimefronten i Gust Jonassens ånd.

Han skapte kompaniet og førte hver enkelt fram til hva de er i dag.

Verdig mottagelsesfest på Frognerstøtten i går kveld, med taler av minister Axel Stang, ff-Sturmbannführer Leib, ff-Oberscharführer Jacobsen og ff-Sturmmann Vagn Knudsen.

Til ære for frontkjemperne i det første norske skikompani, som no er vendt heim til Norge, arrangerte Ungdomsforeners Stab i går kveld en hyggelig tilstelning på Frognerstøtten. Blant de innbudte gjester såes minister Jonas Lie, ff-Sturmbannführer Leib, Hirdsatsleder Orvar Sæther og stabsleder i Germaniske ff-Norge, Schjoren. Ungdomsveivfører Eriksen ledet festen på en utmerket måte.

Blant deltakerne var også ungdomsforener, minister Stang.

Frisken Bjørg Wang beste først en prøv og tilgnet de falske, hvoretter minister Axel Stang grep ordet. Ungdomsforener hilste først de heimvendte frontkjemper velkommen, og minnes i vakre ord dem som falt på sin post der ute. Deres innsats og offer forplikter dere som no er velberget heime, til fortsatt innsats, hver på sin post. Blant dem som falt, fortsatte han, vil jeg her spesielt nevne Gust Jonassen. Han er den direkte foranledning til at det i dag er nettopp NSUF som inviterer dere hit. Gust Jonassen var Ungdomsfylkingens store kraft på sin post som idrettsleder. Han ofret alt han hadde for den oppgaven som han fant viktigere enn alt annet. Dere fulgte ham den gangen, og jeg vet at dere no etter endt innsats vil fortsette hans verk, slik som han ønsket det. Enten dere går inn i Ungdomsfylkingen, Hirden, Germaniske-ff-Norge, Politiet eller AF — gjør det i hans ånd. Og

glem framfor alt ikke at det beskjedne skikompani som Gust Jonassen startet, og som siden er blitt til én bataljon — det trenger i dag mer enn noensinne rekruttering. Dere har selv sett hvordan vår arvefiende i øst vetter fram over Europa, hvordan de med kall blod myrder finske kvinner og barn, norske kvinner og barn, langt nord i landet vårt. La oss — før vi forsetter heimkomstfesten her i kveld — love hverandre at rekruttering og innsats både på Østfronten og heime, også i fremtiden skal være i orden så lenge det står til oss, sluttet ungdomsforeneren, hilst av begejstret bifall.

ff-Sturmbannführer Leib grep deretter ordet og ønsket guttene velkommen heim, på vegne av ff-Obergruppenführer Redness. Han minnes også i vakre ord Gust Jonassen, og uttalte sin overbevisning om at de guttene som no er kommet heim vil føre hans verk videre.

ff-Oberscharführer Jacobsen takket på guttenes vegne for mottagelsen, og bad ungdomsforeneren ta med en hilsen til Øreren fra Skikompaniet. Vi lover fortsatt å kjempe videre her heime, fordi vi der ute har lært og sett hva som er rett, uttalte han. De fleste av oss reiste ut uerfarne, men etter 2 år har vi lært, og vi er blitt voksne. Videre bad han ff-Sturmbannführer Leib ta med en hilsen til ff-Obergruppenführer Redness. Han rettet også en takk til Frontkjemperkontoret og til alle kjente og ukjente her heime, som har ønsket guttene velkommen. Til slutt minnes han Gust Jonassen. Han vil alltid leve blant oss guttene i Skikompaniet, sa han. Det var ham som stiftet kompaniet og førte oss fram til å bli virkelige soldater. Derfor vil vi søke å nå fram til å bli det samme som Gust var.

Siste taler var ff-Sturmmann Vagn Knudsen, som i en vakker tale takket guttenes foreldre, da de første gang så Norge igjen etter over 2 år fravær. Å komme heim er ikke i seg selv noe som kan legges beina på bordet og hodet i sofaen, sa han. Tvert imot vil det si at vi med full kraft må gå inn for de oppgaver vi får. No som før vil vi stå bak Øreren i hans kamp for vår land.

Utover kvelden vekslet det for øvrig med unison sang, solosang, taler og musikk. En mer verdig mottagelse kunde våre tapre gutter i Skikompaniet ikke fått.

Minister Jonas Lie hilste også guttene velkommen heim.

„De som IKKE er mot bolsjevismen IDAG, er for den!“

Et spøkelse har stadig vist sig i Europa like siden den tyske jødemigrant Karl Marx skrev sitt kommunistiske manifest i 1847—1848, så taleren innledningsvis. I forordet til den norske oversettelse av dette manifest, besørget av en norsk stammevenn, fremholder denne — som forøvrig var næstformann i Det norske Arbeiderparti — at det er et skrift som står på høide med de største mesterverker i litteraturen, ja endog med flere av evangeliene.

Taleren gav i korte trekk idé-innholdet av manifestet, som går ut på at alt høiere i livet utelukkende er et resultat av materien, ultså den rene materialisme. Marx var kommet til det resultat, at urettferdigheten her i verden bare kan opheves ved at de eiendomsløse tar all makt og gjør alle produktive midler til samfunnsøie. Dette var i og for sig en skjøn teori, men man søkte å skjule den videre utvikling, som — hvad vi jo har sett — går ut på oppløsning av familieliv, religion og fedreland. Parolen var at arbeiderne intet fedreland hadde, og man kan ikke ta fra dem noget de ikke har. Marx sa også at religionen er folkets opium, denne påstand er blitt forsterket av Lenin, som sa at religionen er opium for folket.

Vidkun Quisling gav så en oversikt over dette spøkelsesoppsteden i Europas politikk, fra den 1. Internasjonale blev stiftet i 1864, hvordan den forledet til revolusjoner og optøier, som i første omgang blev knekket ved Kommunens nederlag i Paris i 1871 efter 44 ukers rødselherredømme. I Russland bygdes ut en fløi alt i 1903 av Den 1. Internasjonale, som var stiftet i 1889 — de såkalte bolsjevikere, som ganske enkelt betyr: de som har flertall, og som hadde veibnet opstand som sin første opgave. Denne fløi blev ledet av en flokk omflakkende russiske jøder, og i 1917 vendte de krigen om til borgerkrig. Det som skjedde i Russland dengang, var ikke en russisk revolusjon, — nei, det var det første skridt til verdensrevolusjonen. Det lyktes dem å få makten i dette umåtelige landet, et av verdens største riker, med de største muligheter, med en høiliggende befolkning, og oprettet dermed en basis for sin politikk, om man kan kalle det politikk, for derfra å erobre hele verden.

Kampen
mot
bolsjevismen
har vendt
folke-
meningen.

Norges historie
på
Universitets-
plassen.

**Det kommu-
nistiske
spøkelses
herjinger
i Europa.**

En hilsen fra Pansergrenaderregiment Norge.

Plåt-sprang.

Noen kraftige karer i uniform passerte forbi meg i voldsom fart. De snakket norsk og jeg måtte spørre hvor de skulde hen i slik hast.

— På kino, var svaret.

Jeg hadde i grunnen lyst på en utspredelse og hengte meg på hjul. Vært var det og snart var jeg latt stennende og pesende etter. Tross den varme uniformen lengtet de andre ut formen var nok i orden den. Kinnokololet virket på meg som et badstuebåd, men våre gutter koset seg i frisk latter over Heinz Rühmanns morsomheter. De karene måtte kunne tåle alt. De var vel herdet og frydet seg gjorde de, mens jeg måtte holde meg fast for ikke å smelte bort. Etter kinosen vilde jeg gjerne snakke mer med dem, derfor ble jeg sittende, våt av svette og nærmest i en halv-diss, mens jeg undret meg over at de kunde orke å more seg i en slik varme.

Endelig var forestillingen slutt, men de andre fortsatte med en livlig diskusjon om detaljer i filmen. Når jeg tenkte meg om fikk vist jeg også en gang i tiden like mye ut av en kinoforestilling som disse karene fikk no. Det var dengang da vi gikk på Colosseum på 80 areforestillingen. Vi gutte diskuterte filmen lurig hele uken og gikk i trydtefull forventning til neste gang.

Det er bare glade og fornøyde mennesker som kan reagere slik umiddelbart. Disse karene måtte ha funnet igjen noe av det vi andre har mistet, de måtte ha et bedre og lysere livsyn enn vi andre jagende mennesker. De visste nok sikkert hvorfor de hadde valgt andre veier enn oss, hvordan de var kommet til erkjennelse av livets verdier, og hadde lært å sette pris på det hverdagen kunde by dem.

og utbrakte en skål for de 7 av 8 premievinnere som var nordmenn, efur die alten Wikingers.

At vi vant i boksing, høyde, kast og allki burde vi jo som nordmenn kunne gjøre, men der var jo også mange någs verneidrett som før var fremmed for oss, hinderløp med vanngraver, plåt-sprang i bakke med 20 til 30 meters fall, lagbukkurraned med tømmerstokker som stafettpinner og annen ferdishetssport for soldater. Sporten var lagt inn som en

Hinderløp.

Jeg spurte om de kunde tenke seg å gå av farten for kjents så vi kunde få oss en prat. Jeg kunde jo hilse fra Norge, og derfor ble jeg godint og vi fikk gjensidig stillt vår vitetrang. Etter hvert fikk jeg litt innblikk i grunnen til deres Hisslede, hvorfor de

Kaukasierne hater sovjetstjernen.

En hjertesjokkende tragedie utspiltes da de tyske tropper midte rykke tilbake i Kaukasus under vinterfelttoget. En panisk angst spredte seg nemlig straks blant befolkningen, da de forestod at de røde på nytt var på marsj mot deres krimitefer. Folk fulgte i lange karawanser etter de tyske tropper, for å komme bort fra det bolsjeviske helvete.

I de siste uker er det brutt ut urenligheter i Kaukasus, og på enkelte steder har de utvitt karakteren av den røde opprørsbevægelse. Kaukasiske Hælføll har begynt en støvlig geriljakrig mot sovjet-troppene. Uvredde kaaakletere som i dreiv har vært forfulgt av bolsjeviske, leder kompaner. Kaukasierne hater sovjet-stjernen.

Det tyske folks livsvilje.

I første kvartal av 1943 ble det Tyskland, eksklusiv de innlemmer østområder, innadtt 128,008 ekteska. Det er 8825 eller 4.8 pst. mer enn i samme kvartal i for. Også fødselstallet steg med 9617 eller 3 pst. fra første kvartal 1942. Fødselstallet pr. 1000 innbyggere steg dermed fra 16 i første kvartal 1942 til 18.4 i første kvartal 1943. Denne vekst omfattet alle lande. I Berlin var det endog 17 levende fødte pr. 1000 innbyggere hvilket ligger over riksgjennomsnittet. Disse tall er et bevis på det tyske folks usvekkede livsvilje.

reagere så mye annerledes enn vi mellomfornøyde her hjemme.

De fortalte meg blant annet om all sporten de drev. En dag på en premieutdeling etter en konkurranse hvor deltakere fra alle germanske nasjoner var med satt Reichsführer

Førerer besøker sårede norske frontkjempere på Krigslasarettet.

(Foto: Allimposten.)

Nasjonal Samlings leder, ministerpresident Vidkun Quisling, med følge, avla lørdag ettermiddag et besøk på Krigslasarettet. Sammen med sjukemansens overlege gikk de besøkende til de avdelinger hvor det lå sårede norske frontkjempere. Ministerpresident Quisling benyttet anledningen til å

hilse på frontkjemperne og øverste hvor enkelt en julepakke

Fra sønn til sønn fulgte Norges kjelekaste sønner sin farver med pyntene, og de håndtrykk som ble gitt, fortalte om den kampen de alle er med i, og om troen på et lykkelig Norge som aldri vil bli knust.

Norske leirførere studerer tyske arbeidsleirer.

Leirførerne fotografert ved tilbakekomsten i går. (Foto Fritz, Folk)

Strålende tilfak av NS Frontkjemperkontor.
Livspolise til hardt sårde frontkjemper.

Hardt sårde frontkjemper blir tilbudt en livspolise på kr. 1200.00. Den del av forsikringssummen som frontkjemperkontoret har betalt, kr. 1200.00, kan tilbakekomme når kr. 1200.00 er utbetalt, eller en halv vorte til 1950 og så utbetalt kr. 1200.00. Nasjonal Samlingens Frontkjemperkontor har på denne måten vist hva vi skjønner våre kamper fra den store front, og gitt uttrykk for den taknemmelighet som vi alle føler for den inngitte vorte sårde kamper har gitt. Polisen kan hverken pantses, lånes eller transponeres, og den kommer sine sagt bare hardt sårde frontkjemper til gode.

Hvorfor jeg er medlem av NS.

Vaktmester F. B. Stenersen, Trondheim

Som ungdom interesserte jeg meg ikke for politikk. Tenkte ikke over ut den i det hele tatt hadde noen betydning. Men en ting la jeg merke til, de tradisjonelle valgprosesser som partiene la ut foran hvert valg. Men man opplevde den som skuffende eller den andre, for bedre kile for arbeiderne og sluttene ble det ikke.

Jeg husker for forrige valgperiode når jeg var med på faks. At vi fikk 5 nye styrelser for salen, eller 5 kursner for 100 aksjer, som gjennomgjittlig valde å lag sløytet. Det ble ikke mye å leve av for fiskerne og deres familier, som virkelig skuffet utveksling for folk og land.

Så senere i livet møtte jeg marxismen med dens organiserte sans villetet en stor del av det norske folk. Da arbeiderpartiet fikk makten ble det utdelt gull, for det var det mye lønn og betrag. Isedet for all folk i arbeid ble det folk uten arbeid. Jeg er eldt, men da jeg i J. Brodbeckens parti, for det var jo sagt det kom ut at vi ble i Norge ikke var fristige. Vi hadde mange småbønder, og kunde vi få utstyrt dem, våde vi bli et av verdens rikeste folk.

Nasjonal Samling berie vi alle til ber oppå i nord. Og det vi fikk lære var bare forsvarengiver og tilsk opplysning fra berengrensens motstand. Men jeg riktignok holdt opp i disse år og er berber i, og i 1940 da rekrutteringen kom via nøytralitet. En ser i 1940 var errene opp for berber med norsk Vidkun Quisling var, som i medens studd til fall som stalerret og vilde berber å 25 mer berber frist i byen berber. Og så munn det ble endeløse møtte jeg med ber i NS, og det vil jeg være og arbeide etter some for berber, folk og berberret.

P. E. Stenersen.

TITTEL: IGN
ISSN: 1501-4479
UTGIVER: Enebakk Historielag
BLADETS ADRESSE: Flisby'n Forlag
 Håkon Tysdal
 Blomsterveien 24 B
 2005 Rælingen
SATS og TRYKK: Ph Grafisk as - e-dit as
 Schweigaards gt. 34 A
UTGIVELSER PER ÅR: 4

Stromsborg & Enersen A.s

1912 ENEBAKK

Autorisert elektroentreprenør
Alt innen elektrisk installasjon

Tlf. 64 92 63 00

Fax 64 92 62 20

Email: post@stromsborg.no

E elfag

NÅR DU TRENGER EN ELEKTRIKER

RØRLEGGERFIRMA

ERIK KJELGÅRD

1914 YTRE ENEBAKK

TLF : 64 92 46 39

**ALT ARBEID I VVS UTFØRES
LEVERANDØR AV THERMIA VARMEPUMPER.**

-fagkunnskap gir trygghet.

BYGG- OG TØMMERMESTER

Per-Erik Østlie a.s

1914 YTRE ENEBAKK - Telefon: 64 92 39 39

1914 Ytre Enebakk. Tlf. 64 92 39 39

... din lokale byggmester...

- Fagkunnskap gir trygghet

Enebakk Regnskapskontor a/s

Din samarbeidspartner innen økonomi

- Regnskap - lønn - fakturering
- Årsoppgjør - selvangivelser
 - skatteberegning
 - budsjettering
 - konsulenttjenester

Telefon 64 92 63 03

Fax 64 92 71 66

e-post:

e-regnsk@online.no

Krokengveien 10

1912 Enebakk

- Alt innen parabol og antenner
- Salg & service

E.F.I. Installasjon

Tlf. 900 18 827

Enebakk Blikkenslagerverksted A/S

Alt innen blikkenslager-arbeider

- Takomlegging
- Beslag
- Salg av takrenner med utstyr
- Ventilasjon

*Din lokale
blikkenslager*

Tlf.: 64 92 77 20

Fax: 64 92 77 21 Mob.: 415 70 241

Lillestrømveien 1773
1911 Flateby